

بررسی نظام حقوقی نقل و انتقال خودرو

لله الحمد لله الرحمن الرحيم

شماره مسلسل: ۱۹۰۶۶

کد موضوعی: ۲۴۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:

۱۴۰۲/۴/۱۰

عنوان گزارش:
بررسی نظام حقوقی
نقل و انتقال خودرو

نام دفتر:
مطالعات حقوقی

تهیه و تدوین:
محمد شکوری

ناظر علمی:
مهدی عبدالملکی

ویراستار ادبی:
شیوا امین اسکندری

طراح گرافیک:
نرجس امیراحمدی

واژه‌های کلیدی:
۱. وسایل نقلیه
۲. نقل و انتقال
۳. تعویض پلاک

فهرست مطالب

۶	چکیده
۷	خلاصه مدیریتی
۸	مقدمه
۹	۱. وضعیت حقوقی فعلی نقل و انتقال خودرو در کشور
۱۲	۲. راهکارهای مطرح در نقل و انتقال خودرو
۱۵	نتیجه گیری
۱۵	ارائه پیشنهاد اصلاحی
۱۶	منابع و مأخذ

بررسی نظام حقوقی نقل و انتقال خودرو

چکیده

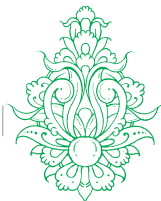
نقل و انتقال خودرو و سایر وسایل نقلیه به موجب ماده (۲۹) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی مصوب (۱۳۸۹)، در دو مرجع فرماندهی انتظامی و دفاتر اسناد رسمی انجام می‌شود. اما با توجه به وجود ابهام در عبارات ماده مزبور، در خصوص اینکه آیا مراجعه به دفاتر اسناد رسمی الزامی بوده یا اینکه در اختیار طرفین معامله است، اختلاف‌هایی میان دو مرجع مزبور شکل گرفته و با توجه به رفت و آمد بین این دو مرکز و تحمیل هزینه‌های مضاعف به مردم، موجب نارضایتی متعاملین وسایل نقلیه نیز شده است. قانونگذار تلاش کرد تا در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ با تعیین فرماندهی انتظامی به عنوان مسئول فرایند نقل و انتقال وسایل نقلیه، به این اختلاف خاتمه دهد؛ اما با توجه به عدم صراحت احکام مذکور، عدم نسخ ماده (۲۹) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی و نیز یک‌ساله بودن اعتبار احکام قانون بودجه، اصلاح ماده (۲۹) قانون مذکور و تعیین تکلیف موضوع، ضروری به نظر می‌رسد. لذا در این راستا، گزارش حاضر ضمن تحلیل پیشینه موضوع و فرایند فعلی نقل و انتقال وسایل نقلیه، نسبت به بررسی فروض مختلف و قابل تصور در این راستا پرداخته و در انتها راهکار مطلوب تقنینی برای تعیین یک مرجع واحد برای نقل و انتقال مالکیت وسایل نقلیه و نیز کاهش هزینه‌های غیر ضروری برای آن را در قالب اصلاح قانون پیشنهاد کرده است.

« خلاصه مدیریتی

نقل و انتقال مالکیت وسایل نقلیه در کشور ماطی زمان دچار تحولات مهمی شده است. پیش از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، نقل و انتقال مالکیت وسایل مزبور از سوی پلیس راهنمایی و رانندگی شهربانی سابق صورت می گرفت و فرایند آن نیز با توجه به ثبات پلاک وسیله نقلیه، به صورت یک مرحله ای در ادارات راهنمایی و رانندگی طراحی شده بود. پلاک خودرو طی سال های قبل از انقلاب اسلامی تا پس از آن سال ها به صورت ثابت روی خودرو باقی می ماند ولی از سال ۱۳۸۴ و با ایجاد «پلاک ملی» و اختصاص هر پلاک به یک کد یا شناسه ملی، فرایندی تحت عنوان «تعویض پلاک» نیز به وجود آمد. با توجه به لزوم تعویض پلاک خودرو، مراجعه به پلیس راهنمایی و رانندگی برای تعویض پلاک وسیله نقلیه، به عنوان یکی از اجزای حداقلی فرایند نقل و انتقال، اجتناب ناپذیر شد.

با تصویب قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی در سال ۱۳۸۹، دفاتر اسناد رسمی نیز به عنوان یکی دیگر از اجزای فرایند نقل و انتقال مالکیت وسایل نقلیه، اضافه و مراجعه متعاملین به دو مرجع پیش بینی شد. متعاقب این امر، اختلاف نظرهایی میان مجریان قانون در برداشت از قانون مزبور پدید آمده و با توجه به لزوم مراجعه مردم به دو مرجع و افزایش هزینه ها، نارضایتی هایی در بین متعاملین پدیدار شد. قانونگذار تلاش کرد تا در قوانین بودجه سنواتی سال های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ نسبت به تعیین تکلیف فرایند نقل و انتقال خودرو و موتورسیکلت اقدام کند ولی با توجه به مدت زمان یک ساله اعتبار قوانین بودجه و نیز عدم نسخ قانون محل اختلاف، یعنی قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، کماکان اختلاف ها پابرجا مانده است. از این رو ضرورت دارد با اصلاح ماده (۲۹) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، ضمن صیانت از حقوق دولتی، با تعیین یک مرجع صالح برای انجام نقل و انتقال وسایل نقلیه، به اختلاف های موجود پایان داده شود. شواهد و مطالعات انجام شده نشان می دهد که با توجه به وظایف قانونی فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی در راستای کنترل تردد وسایل نقلیه و نیز ضرورت احراز اصالت وسایل نقلیه، حضور فرماندهی انتظامی در فرایند نقل و انتقال وسایل مزبور کاملاً ضروری است و در عین حال می توان مراجعه به دفاتر اسناد رسمی را در مواردی که طرفین قصد انعقاد نوع خاصی از قرارداد یا درج شروط خاصی را دارند، به صورت اختیاری پیش بینی کرد.

مقدمه

ماده (۱۰) قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرائم رانندگی مصوب ۱۳۵۰ مقرر می‌داشت: «کلیه معاملات و نقل و انتقالات وسایل نقلیه موتوری از لحاظ شناسایی مالک آن نیز باید در دفاتر شهربانی کل ثبت شود. دفاتر اسناد رسمی مکلفند پس از تنظیم سند خلاصه آن را به شهربانی محل نصب پلاک اعلام نمایند.» پس از انقلاب اسلامی نیز ماده (۱) لایحه قانونی نحوه نقل و انتقالات وسایل نقلیه موتوری مصوب ۱۳۵۹ ششورای انقلاب، تصریح کرد: «از تاریخ اجرای این قانون کلیه دفاتر اسناد رسمی از انجام هر نوع معاملات مربوط به وسایل نقلیه موتوری ممنوع بوده و هرگونه معامله و نقل و انتقال وسایل نقلیه موتوری فقط در یگان‌های راهنمایی و رانندگی مجاز به شماره‌گذاری وسایل نقلیه موتوری در کشور ... انجام خواهد شد.»

هرچند به دلیل عدم تصویب آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی مذکور در فوق، اجرایی شدن مفاد آن وفق ماده (۷) لایحه قانونی محل تردید است؛ لکن تصویب آن به لحاظ رویه تقنینی، مبین نظر قانونگذار بر دخالت راهنمایی و رانندگی در کنار دفاتر اسناد رسمی در تنظیم سند نقل و انتقال خودرو و ثبت آن در دفاتر مخصوص اداره راهنمایی و رانندگی (شهربانی سابق) بوده است.

در سال (۱۳۸۹) با تصویب قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، تردیدها و اختلاف‌نظرهایی در خصوص مرجع ثبت نقل و انتقال خودرو حادث شد؛ ماده (۲۹) قانون مذکور مقرر می‌دارد: «نقل و انتقال خودرو به موجب سند رسمی انجام می‌شود، دارندگان وسایل نقلیه مکلفند قبل از هرگونه نقل و انتقال وسایل مذکور در دفاتر اسناد رسمی، ابتدا به ادارات راهنمایی و رانندگی یا مراکز تعیین شده از سوی راهنمایی و رانندگی برای بررسی اصالت وسیله نقلیه، هویت مالک، پرداخت جریمه‌ها و دیون معوق و تعویض پلاک به نام مالک جدید مراجعه نمایند.»

شایان ذکر است در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ مقرر شده است که فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی، سامانه تعویض پلاک انواع خودرو و موتورسیکلت را به‌نحوی ایجاد کند که همه مراحل نقل و انتقال مالکیت به صورت برخط انجام و مراجعه حضوری اشخاص صرفاً برای احراز هویت فرد، اصالت خودرو و فک و نصب پلاک باشد. در این گزارش، تمرکز بر نقل و انتقال خودرو در قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی به عنوان یک قانون دائمی است؛ اما به قوانین بودجه مذکور به عنوان قوانین یک‌ساله نیز اشاره خواهد شد.

۱. وضعیت حقوقی فعلی نقل و انتقال خودرو در کشور

ماده (۲۹) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی مصوب (۱۳۸۹) به عنوان قانون اصلی پیرامون این موضوع، در خصوص فرآیند نقل و انتقال خودرو مقرر نموده است که «نقل و انتقال خودرو به موجب سند رسمی انجام می شود، دارندگان وسایل نقلیه مکلفند قبل از هر گونه نقل و انتقال وسایل مذکور در دفاتر اسناد رسمی، ابتدا به ادارات راهنمایی و رانندگی یا مراکز تعیین شده از سوی راهنمایی و رانندگی برای بررسی اصالت وسیله نقلیه، هویت مالک، پرداخت جریمه ها و دیون معوق و تعویض پلاک به نام مالک جدید مراجعه نمایند.»

متن ماده (۲۹) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی به گونه ای تنظیم و نگارش یافته است که نوعی ابهام و عدم صراحت در متن آن وجود دارد. توضیح آنکه اولاً، در متن اولیه ماده فوق، عبارت «نقل و انتقال خودرو به موجب سند رسمی تنظیمی در دفتر اسناد رسمی» قید شده بود؛ لکن در مراحل تصویب نهایی عبارت «تنظیمی در دفتر اسناد رسمی» از متن لایحه حذف گردید. ثانیاً، برای عدم مراجعه متعاملین به دفاتر اسناد رسمی و اکتفا به تعویض پلاک، در این ماده ضمانت اجرایی ذکر نشده است.

در تفسیر و برداشت از این ماده، در طی سال های اخیر اختلاف نظرهایی پدید آمده است و بر این اساس، دو دیدگاه کلی نسبت به این ماده وجود دارد: دیدگاه نخست، مبتنی بر این است که علاوه بر مراجعه به ادارات راهنمایی و رانندگی، مراجعه به دفاتر اسناد رسمی و تنظیم سند رسمی انتقال مالکیت خودرو نیز ضرورت دارد و در واقع تنظیم سند نقل و انتقال خودرو در دفاتر اسناد رسمی مطابق این ماده الزامی است. استدلال اصلی طرفداران این نظر این است که در صدر ماده اولاً، بیان شده است که نقل و انتقال خودرو به موجب سند رسمی انجام می شود و سند رسمی ظهور در سندی دارد که در دفاتر اسناد رسمی تنظیم می شود.

ثانیاً، ذکر عبارت «هر گونه نقل و انتقال وسایل مذکور در دفاتر اسناد رسمی» مبین این است که نقل و انتقال وسایل نقلیه باید در دفتر اسناد رسمی انجام شود.

ثالثاً، وصول حقوق دولتی اعم از حق الثبت و مالیات توسط دفاتر اسناد رسمی انجام می شود و لزوم اخذ مالیات و عوارض، نشانگر ضرورت مراجعه به دفاتر اسناد رسمی جهت نقل و انتقال وسایل نقلیه می باشد.

مطابق دیدگاه دوم، مراجعه به دفاتر اسناد رسمی برای تنظیم سند نقل و انتقال مالکیت وسایل نقلیه اختیاری است و در واقع قبل از تعویض پلاک به نام خریدار، نقل و انتقال و معامله واقع شده و سپس پلاک به نام خریدار صادر و روی وسیله نقلیه نصب می شود؛ پس مراجعه بعدی به دفتر اسناد رسمی بر مبنای اختیار طرفین مجاز است و الزامی وجود ندارد. استدلال اصلی طرفداران این نظر این است که اولاً، در خودروهای نو موسوم به «صفر کیلومتر» که از شرکت های سازنده یا واردکننده خودرو خریداری می شوند، تردیدی نیست که با صدور سند مالکیت خودرو توسط فرماندهی انتظامی هیچ گونه ایرادی بر مالکیت خودرو توسط خریدار متصور نیست و انتقال مالکیت بدون

مراجعه به دفتر اسناد رسمی انجام می‌شود.

ثانیاً، مطابق مواد (۴۶) و (۴۷) قانون ثبت اسناد و املاک، صرفاً ثبت معاملات راجع به اموال غیر منقول الزامی شده است و ثبت معاملات راجع به اموال منقول اختیاری اعلام شده است لذا با توجه به اصل عدم تشریفاتی بودن معاملات و عدم صراحت بر الزام به ثبت معاملات خودرو در دفاتر اسناد رسمی، مستنبط از قانون این است که در حال حاضر ثبت معاملات مرتبط با خودرو در دفاتر اسناد رسمی اختیاری خواهد بود.

ثالثاً، فرماندهی انتظامی پس از تعویض پلاک و صدور سند مالکیت خودرو، وفق مفاد رأی وحدت رویه شماره ۴۲۱-۴۲۲ مورخ ۱۳۹۲/۷/۱ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری، تکلیفی مبنی بر دلالت طرفین معامله به دفتر اسناد رسمی ندارد و این مسئله به نوعی تفسیر عدم الزام به رجوع به دفتر اسناد رسمی را تقویت می‌نماید؛ زیرا در صورت لزوم چنین مراجعه‌ای، دلالت طرفین به دفتر خانه از باب «مقدمه واجب»، واجب شمرده می‌شود.

رابعاً، قید عبارت «تعویض پلاک به نام مالک جدید» نشان می‌دهد که قبل از تعویض پلاک، مالکیت وسیله نقلیه منتقل شده و در واقع بعد از انعقاد معامله، تعویض پلاک صورت می‌گیرد؛ لذا بر این مبنا، مراجعه بعدی به دفتر اسناد رسمی امری اختیاری است.

باید اذعان نمود که با توجه به ابهام ماده (۲۹) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، تعیین مدلول ماده مزبور و قصد مقنن، کار دشواری است و هر دو نظر از جهاتی قابل دفاع هستند. در این خصوص لازم است در خصوص شناسنامه خودرو و برگ سبز آن نیز توضیحاتی ذکر شود.

ماده (۲۲) اصلاحی قانون قانون حمل و نقل و عبور کالا از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب (۱۳۸۸) مقرر می‌دارد: «مسئولیت صدور گواهینامه رانندگی، اسناد مالکیت و پلاک خودرو در قلمرو جمهوری اسلامی ایران بر عهده نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.» بنابراین صدور سند مالکیت خودرو توسط فرماندهی انتظامی موسوم به «برگ سبز» صورت می‌گیرد و مبنای شناسایی مختصات خودرو و دارنده آن توسط فرماندهی انتظامی، محاکم و شرکت‌های بیمه می‌باشد. باید توجه کرد با عنایت به اینکه صدور سند مالکیت خودرو در محدوده وظایف و اختیارات فرماندهی انتظامی است، سند مالکیت خودرو برابر ماده (۱۲۸۷) قانون مدنی سند رسمی محسوب می‌شود. لذا دارندگان سند مالکیت خودرو از جهت اثبات مالکیت خود دارای هیچ مشکل قانونی نیستند و به موجب برگ سبز صادره از فرماندهی انتظامی، دارنده قانونی خودرو محسوب می‌شوند؛ محاکم دادگستری نیز با توجه به اینکه سند فوق سند رسمی است و از سوی مقام صلاحیت دار صادر شده است؛ مکلفند به آن ترتیب اثر دهند.

لذا ایرادی که از سوی برخی مطرح می‌شود مبنی بر اینکه تا زمانی که انتقال خودرو در دفتر اسناد رسمی ثبت نگردد، مالکیت خودرو به خریدار منتقل نشده و سند مالکیت خودرو (برگ سبز) دلیل مالکیت خودرو نیست، فاقد وجاهت می‌باشد و ادارات، محاکم و شرکت‌های بیمه باید مالکیت شخصی که پلاک به نام وی بر روی خودرو نصب

و برگ سبز به نام وی صادر گردیده است، به رسمیت بشناسند.

شایان ذکر است که وصول حقوق دولتی از قبیل حق الثبت و مالیات در نقل و انتقال خودرو به هنگام تنظیم سند رسمی در دفتر خانه، از وظایف سردفتر می باشد اما چنانچه نقل و انتقال خودرو در دفتر خانه ثبت نشده باشد تکلیفی برای وصول آن «در نقل و انتقالات بعدی» از سوی دفتر اسناد رسمی ذکر نشده است و نمی توان به صورت سلیقه ای اقدام به تعیین ضمانت اجرا برای قانون نمود. آنچه از قانون مستفاد می گردد این است که در صورت تنظیم سند رسمی انتقال در دفتر خانه باید حقوق دولتی مذکور به وسیله سردفتر اخذ و وصول گردد؛ اما در صورت عدم تنظیم سند رسمی انتقال های پیشین، تکلیفی برای دفتر خانه در جهت وصول حقوق دولتی پیش بینی نشده است تا سردفتران مجاز به اقدام برای وصول آن باشند.

به هر حال اما این نکته نیز حائز اهمیت است که چنانچه متعاملین صرفاً به فرماندهی انتظامی مراجعه و سند مالکیت خودرو را دریافت دارند، چه آنها و چه فرماندهی انتظامی مرتکب هیچ تخلفی نشده اند و عدم رجوع بعدی آنها به دفتر اسناد رسمی فاقد هرگونه ضمانت اجرا می باشد. لذا چنانچه در نقل و انتقال بعدی، فروشنده یا خریدار تمایل به تنظیم سند رسمی در دفتر خانه داشتند، سردفتر اسناد رسمی صرفاً حقوق دولتی انتقال مورد نظر را وصول می نماید و مواجه با هیچ تکلیفی مبنی بر اخذ حقوق دولتی از انتقالات سابق نیست و در قانون، چنین ضمانت اجرایی پیش بینی نشده است.

در بند «ط» تبصره (۱۰) قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور با ذکر عبارت «مراحل نقل و انتقال خودرو» و قید نمودن عبارت مزبور در سامانه فرماندهی انتظامی، این برداشت به وجود آمد که به موجب قانون بودجه، نقل و انتقال وسایل نقلیه به همراه تعویض پلاک آنها به فرماندهی انتظامی محول گردیده و تکرار همین حکم با اندکی تغییر عبارات در بند «د» تبصره (۱۰) قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور نیز این برداشت را تقویت نمود که منظور مقنن همین معنا بوده است. لیکن با توجه به عدم صراحت در نسخ ماده (۲۹) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی و نیز لزوم ذکر ضوابط ناظر به نقل و انتقال وسایل نقلیه در یک قانون دائمی، راهکار اصلاح ماده مزبور مورد بررسی قرار می گیرد.

۲. راهکارهای مطرح در نقل و انتقال خودرو

به صورت کلی در خصوص نحوه نقل و انتقال خودرو و ثبت آن چهار راهکار مطرح شده است.

نخستین راهکار

در این خصوص، فرایند فعلی است. بر این اساس برای انجام نقل و انتقال خودرو متعاملین ابتدا با مراجعه به مراکز تعیین شده فرماندهی انتظامی نسبت به تعویض پلاک اقدام می‌کنند. سپس با مراجعه به دفاتر اسناد رسمی نسبت به ثبت معامله خود نزد دفاتر اسناد رسمی اقدام می‌کنند. در ادامه فواید و اشکال‌های این راهکار ذکر می‌شود:

الف) فواید این راهکار

۱ به دلیل مراجعه متعاملین به فرماندهی انتظامی ضمن احراز هویت طرفین و احراز اصالت خودرو و سایر وسایل نقلیه، از معاملات وسایل نقلیه سرقتی و به طور کلی فروش مال غیر جلوگیری به عمل می‌آید و لذا امنیت معاملات راجع به وسایل مزبور تأمین خواهد شد.

۲ به دلیل مراجعه مردم به دفاتر اسناد رسمی، معاملات خودرو به طور دقیق و مطابق اصول حقوقی تنظیم می‌شود و لذا استحکام معاملات در این حوزه حفظ خواهد شد و از انجام معاملات متزلزل جلوگیری به عمل می‌آید. این راهکار موجب حفظ درآمد و افزایش درآمد سردفتران خواهد شد و با عنایت به افزایش تعداد دفاتر اسناد رسمی این راهکار موجب دوام فعالیت این دفاتر و کارکنان آنها، اشتغال‌زایی و به طور کلی پیشگیری از مشکلات معیشتی این قشر خواهد شد.

۳ فرماندهی انتظامی نیز علاوه بر کنترل امنیت معاملات می‌تواند درآمدهای خود ناشی از تعویض پلاک را به طور کامل وصول کند.

۴ همه درآمدهای عمومی مترتب بر معاملات خودرو وصول خواهد شد.

ب) اشکال این راهکار:

۱ در این راهکار، مردم مجبورند برای نقل و انتقال خودرو به دو مرجع مراجعه کنند و این امر موجب صرف وقت و هزینه برای مردم خواهد بود.

۲ هزینه‌های نقل و انتقال خودرو بالا خواهد رفت.

راهکار دوم

مبتنی بر این است که مردم برای نقل و انتقال خودرو صرفاً به فرماندهی انتظامی مراجعه می‌کنند و نیازی به مراجعه به دفاتر اسناد رسمی نخواهد بود؛ هر چند این امر مانع مراجعه آنان به دفاتر اسناد رسمی نیست.

الف) فواید این راهکار

۱ به دلیل اینکه مردم در این راهکار، صرفاً به یک مرجع مراجعه می‌کنند لذا این راهکار در مقایسه با راهکار قبل

باعث آسایش بیشتر مردم خواهد شد و مانع مراجعه آنان به دو مرجع و در نتیجه صرف وقت و هزینه آنان می‌شود. **۲** هزینه‌های معاملات راجع به خودرو کاهش خواهد یافت چراکه دست‌کم هزینه حق‌التحریر پرداخت نخواهد شد.

۳ به دلیل مراجعه متعاملین به فرماندهی انتظامی، و با احراز هویت متعاملین و اصالت ارکان ثلاثه خودرو از معاملات خودروهای سرقتی یا خودروهایی که یکی از ارکان ثلاثه آنها سرقتی است جلوگیری به عمل می‌آید و لذا با جلوگیری از فروش مال غیر، امنیت معاملات راجع به خودرو تأمین خواهد شد.

ب) اشکال این راهکار

۱ این راهکار موجب کاهش درآمد سردفتران و به‌طور کلی ایجاد مشکلات معیشتی برای این صنف و کاهش درآمد صندوق بازنشستگی کانون سردفتران اسناد رسمی خواهد شد. خصوصاً با افزایش تعداد سردفتران این مشکل ظهور و بروز بیشتری خواهد داشت. در پاسخ به این اشکال می‌توان گفت نمی‌توان بدون وجود ضرورت و صرفاً برای جلوگیری از مشکلات معیشتی یک قشر، مردم را مجبور به مراجعه به دو مرجع کرد مضافاً اینکه با تشویق مردم به ثبت رسمی همه معاملات راجع به اموال غیرمنقول و از بین بردن موانع آن، می‌توان این مشکل را برطرف کرد.

۲ این راهکار موجب کاهش استحکام معاملات خواهد شد توضیح آنکه به دلیل عدم تخصص فرماندهی انتظامی در تنظیم قراردادهای نقل و انتقال خودرو این راهکار ممکن است در برخی موارد موجب تزلزل معاملات پیچیده راجع به خودرو شود. رفع این اشکال در راهکار چهارم به عمل آمده است.

۳ این راهکار موجب کاهش درآمدهای عمومی و به‌خصوص درآمد سازمان هلال احمر ناشی از معاملات خواهد شد. این اشکال نیز در راهکار چهارم مرتفع شده است.

۴ این راهکار برخلاف روح سیاست‌های کلی اصل (۴۴) در واگذاری امور تصدی‌گری به بخش غیردولتی است.

راهکار سوم

مردم برای نقل و انتقال خودرو صرفاً به دفاتر اسناد رسمی مراجعه کنند و با هماهنگی فرماندهی انتظامی تعویض پلاک به‌نحوی به‌وسيله یا به وساطت دفاتر اسناد رسمی صورت گیرد.

الف) فواید این راهکار

۱ حفظ استحکام معاملات و تنظیم دقیق و اصولی قراردادهای نقل و انتقال خودرو که قبلاً توضیح داده شد.

۲ حفظ درآمد سردفتران و جلوگیری از بروز مشکلات معیشتی برای آنان و ممانعت از ایجاد مشکل مالی برای کانون بازنشستگی آنان که شرح آن قبلاً گذشت.

۳ وصول همه درآمدهای عمومی به‌وسيله سردفتران که شرح این مورد نیز قبلاً گفته شد.

۴ آسایش مردم و صرف‌جویی در صرف وقت آنان به دلیل مراجعه به یک مرجع که این مورد نیز قبلاً تشریح شد.

ب) اشکال این راهکار

۱ مهم‌ترین اشکال این راهکار، کاهش امنیت در معاملات خودرو است توضیح آنکه حذف فرماندهی انتظامی از چرخه نقل و انتقال خودرو موجب افزایش معاملات خودروهای سرقتی یا خودروهایی که یکی از ارکان ثلاثه آنها سرقتی است خواهد شد و این امر انگیزه سرقت خودرو را بسیار افزایش خواهد داد. توضیح آنکه فرماندهی انتظامی به دلیل تخصص و وظیفه ذاتی و انگیزه‌ای که در این زمینه دارد با احراز اصالت ارکان ثلاثه خودرو از معاملات خودروهای سرقتی جلوگیری به عمل می‌آورد. در حالی که احراز اصالت ارکان ثلاث خودرو به وسیله سردفتران امکان‌پذیر و قابل اعتماد نیست.

توضیح آنکه اولاً دفاتر اسناد رسمی تخصصی در این زمینه ندارند. ثانیاً به دلیل اینکه عدم توجه آنان در این زمینه بعد از انجام معامله قابل اثبات نیست نمی‌توان این امر خطیر را به آنان سپرد چراکه فرضاً ممکن است سردفتر واقعاً ارکان ثلاث خودرو را بررسی و اصالت آن را احراز کند ولی پس از انجام معامله خریدار نسبت به تعویض یکی از ارکان با قطعه سرقتی اقدام و علیه سردفتر طرح دعوا کند اگر ادعای این خریدار پذیرفته شود، به شدت برای سردفتران مشکل‌آفرین خواهد شد و اگر پذیرفته نشود دفاتر اسناد رسمی می‌توانند اصلاً به احراز این ارکان ثلاث توجه نکنند و اگر احیاناً بعداً مشخص شد خودرو سرقتی بوده ادعا کنند در زمان معامله این ارکان ثلاث خودرو اصالت داشته و پس از انجام معامله قطعات خودرو تعویض شده است. همچنین امکان عملی انجام این امر برای دفاتر اسناد رسمی وجود ندارد چراکه این امر مستلزم صلاحیت ترافیکی و داشتن پارکینگ است که در شرایط کنونی دفاتر اسناد رسمی فاقد این امکانات هستند. ملاحظه می‌شود که این امر به هیچ وجه قابل واگذاری به دفاتر اسناد رسمی نیست.

۲ کنترل فرماندهی انتظامی بر خودروهایی که به وسیله آنها ارتکاب جرم می‌شود کاهش خواهد یافت و این امر می‌تواند زمینه‌ساز خطرات امنیتی شود.

۳ بالا بودن هزینه معاملات خودرو.

راهکار چهارم

با ملاحظه همه راهکارهای مذکور و از جمع بین آنها این راهکار طراحی شده است، مردم برای نقل و انتقال خودرو، در صورتی که این معامله به صورت کاملاً ساده، به طور نقدی بدون هیچ شرط ضمن عقدی انجام شود چون معامله آنها هیچ پیچیدگی ندارد، این معامله در فرماندهی انتظامی همزمان با تعویض پلاک انجام می‌شود و اگر معامله این گونه نبود و پیچیدگی در آن وجود داشت فرماندهی انتظامی صرفاً نسبت به تعویض پلاک اقدام می‌کند و معامله در دفتر خانه اسناد رسمی انجام می‌شود و در صورتی که معامله در فرماندهی انتظامی انجام شود، فرماندهی مزبور موظف است همه درآمدهای عمومی در این زمینه را وصول کند. این راهکار ضمن بهره‌مندی از فواید کلیه راهکارهای فوق‌الذکر از اشکال‌های آنها احتراز می‌جوید.

بنابراین با توجه به مراتب فوق باید گفت بهترین راهکار برای نقل و انتقال وسایل نقلیه در کشور این است که چنانچه در معاملات راجع به آنها ملاحظه حقوقی خاصی از قبیل درج شرط ضمن عقد، معامله شرطی و رهنی و سایر پیچیدگی‌های حقوقی وجود نداشت، ثبت رسمی معاملات آنها در سامانه ثبت آنی و دفاتر اسناد رسمی ضرورتی

ندارد و صرف تنظیم و ثبت آنها در سامانه‌های مربوط به فرماندهی انتظامی کفایت می‌کند. در غیر این صورت، متعاملین باید برای تنظیم قرارداد به دفتر اسناد رسمی دلالت داده شوند. در نهایت، برای اثبات مالکیت خودرو، سند مالکیت خودرو که فرماندهی انتظامی به اسناد ماده (۲۲) اصلاحی قانون حمل و نقل و عبور کالا از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۸ صادر کرده است کفایت می‌کند؛ زیرا سند مذکور به موجب ماده (۱۲۸۷) قانون مدنی سند رسمی محسوب می‌شود.

نتیجه گیری

نحوه نگارش و عبارات به کار رفته در ماده (۲۹) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی به عنوان قانون اصلی حاکم بر فرآیند نقل و انتقال وسایل نقلیه، دچار ابهام است و دو برداشت متفاوت در باب الزام به مراجعه به دفتر اسناد رسمی جهت تنظیم سند انتقال مالکیت وسایل مزبور و اختیاری بودن مراجعه به دفاتر یاد شده، به وجود آمده که هر دو برداشت از جهاتی قابل دفاع هستند ولی برای رفع هر گونه ابهام، ضروری است که این ماده مورد اصلاح قرار گیرد. بر این مبنا، راهکارهای مختلفی برای نقل و انتقال خودرو وجود دارد که هر یک دارای نقاط قوت و ضعفی می‌باشد اما بهترین راهکار این است که چنانچه معامله خودرو واجد ملاحظه حقوقی خاصی از قبیل درج شرط ضمن عقد، معامله شرطی و رهنی و سایر پیچیدگی‌های حقوقی باشد، طرفین پس از تعویض پلاک و صدور سند رسمی مالکیت از سوی پلیس، برای تنظیم قرارداد به دفتر اسناد رسمی دلالت داده شوند و در غیر این صورت در اکثر معاملات خودرو مراجعه به فرماندهی انتظامی و انجام معامله نزد مأموران آن فرماندهی و وصول مالیات و عوارض مربوطه و نهایتاً صدور سند مالکیت از سوی پلیس برای نقل و انتقال مالکیت خودرو کفایت می‌کند.

ارائه پیشنهاد اصلاحی

پیشنهاد می‌شود ماده (۲۹) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی به شرح زیر اصلاح و چهار تبصره به آن الحاق گردد: «ماده ۲۹- نقل و انتقال وسایل نقلیه موتوری (صرفاً در قالب قرارداد یکسان و نمونه بدون امکان کاهش یا افزایش شروط قراردادی)، صدور اسناد مالکیت و تعویض پلاک وسایل نقلیه موتوری پس از احراز هویت مالک، اصالت وسایل نقلیه مزبور و اخذ مالیات نقل و انتقال، عوارض و مفاصاحساب تخلفات رانندگی توسط راهنمایی و رانندگی فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی انجام می‌پذیرد.

تبصره ۱- فرماندهی انتظامی جز مبالغ مذکور در این ماده و نیز مبلغی که با رعایت قوانین بودجه سنواتی در مقابل واگذاری پلاک خودرو دریافت می‌کند، مجاز به دریافت هیچ وجه دیگری نمی‌باشد. تخلف از مفاد این تبصره مشمول ماده (۶۰۰) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) مصوب (۱۳۷۵) با اصلاحات و الحاقات بعدی خواهد بود.

تبصره ۲- فرماندهی انتظامی (راهنمایی و رانندگی) مکلف است کلیه مراحل نقل و انتقال مالکیت، اخذ مفاصا

حساب‌های مربوط به تخلفات رانندگی و عوارض و همچنین پرداخت مالیات نقل و انتقال وسیله نقلیه از طریق سامانه مربوطه به صورت برخط انجام دهد؛ به نحوی که مراجعه حضوری اشخاص صرفاً برای احراز هویت فرد، اصالت وسیله نقلیه و فک و نصب پلاک صورت گیرد.

تبصره ۳- طرفین معاملات وسایل نقلیه مجازند پس از تعویض پلاک و صدور سند مالکیت خودرو، برای تنظیم رسمی قرارداد خود به دفاتر اسناد رسمی مراجعه نمایند. در این صورت، مالیات نقل و انتقال وسیله نقلیه از سوی دفتر اسناد رسمی اخذ نخواهد شد. چنانچه طرفین معاملات مزبور بخواهند قراردادی غیر از قرارداد یکسان و نمونه موضوع این ماده تنظیم نمایند، مکلفند برای تنظیم سند رسمی قرارداد به دفاتر اسناد رسمی مراجعه نمایند. تبصره ۴- مراجع قضایی و ادارات اجرای اسناد رسمی حسب مورد مکلفند یک نسخه از احکام قطعی ناظر به سلب یا انتقال مالکیت، حجر و ورشکستگی اشخاص و نیز دستورهای مربوط به توقیف وسایل نقلیه را به راهنمایی و رانندگی فرماندهی انتظامی اعلام نمایند. فرماندهی مذکور مکلف است مفاد احکام و دستورهای یاد شده را در صدور سند مالکیت وسیله نقلیه اعمال و در سامانه مربوطه درج نماید.»

منابع و مأخذ

۱. شکوری، محمد، گزارش بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۳۵): پاره ای از احکام تبصره (۱۰) (نقل و انتقال مالکیت وسایل نقلیه و برون سپاری خدمات قضایی و ثبتی)، شماره مسلسل ۱۸۷۳۱، تاریخ انتشار ۱۰/۱۱/۱۴۰۱
۲. قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور
۳. قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور
۴. قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی مصوب (۱۳۸۹)
۵. قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرائم رانندگی مصوب (۱۳۵۰)
۶. لایحه قانونی نحوه نقل و انتقالات وسایل نقلیه موتوری مصوب (۱۳۵۹)

مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۲۰۰۰ صندوق پستی: ۵۸۵۵-۱۵۸۷۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir